

صدرالدین شیرازی، مشهور به ملاصدرا، بنیانگذار حکمت متعالیه است که در دوران زمامداری صفویان در ایران می‌زیست. هرچند حدود چهار صد سال از دوران زندگانی وی سپری شده است، اما آن چنان که شایسته و بایسته است اندیشه‌های فلسفی او برای علاقه‌مندان به ویژه آنان که در مغرب‌زمین هستند، تبیین و بررسی نشده است. پیشتر، به کوشش هانری کرین، توشیهیکو ایزوتسو، ماکس هورتن، سیدحسین نصر، فضل‌الرحمن، جیمز موریس، ویلیام چیتیک و زیلان موریس، معرفی افکار یا ترجمه برخی از آثار صدرالدین شیرازی به زبان‌های اروپایی (فرانسوی، آلمانی و انگلیسی) صورت پذیرفته است. اکنون رساله فی‌التصور و التصدیق صدرالدین شیرازی به کوشش دکتر یوب لامیر که سالیانی است در قلمروی پژوهشی فلسفه اسلامی به مطالعه و پژوهش می‌پردازد، به زبان انگلیسی ترجمه و شرح شده است. در این اثر، پس از پیش‌گفتار و درآمد، سه بخش قرار دارد:

بخش نخست، درآمد تاریخی و تحلیل متن است که هفت فصل را شامل می‌گردد. در این بخش، دکتر لامیر ضمن بهره‌گیری از نمودارها و جدول‌های گوناگون (برای نمونه بنگرید به صص ۳-۵۸ کتاب)، چگونگی انتقال معنی و مفهوم تصور و تصدیق را از ارسطو و مفسران یونانی وی گرفته تا فارابی، ابن‌سینا، سهروردی، قطب‌الدین رازی و سرانجام صدرالدین شیرازی به خوبی تبیین کرده است. در این بررسی، اندیشه‌های اندیشمندان مغرب‌زمین نظیر پیر آبلار و جان لاک نیز در این باب مورد توجه قرار گرفته است. در پایان این بخش نکات کلیدی در چهل و شش بند به صورت مقایسه‌ای آمده است.

بخش دوم، ترجمه و شرح متن رساله فی‌التصور و التصدیق قرار دارد. همان‌طور که می‌دانیم این رساله به کوشش آقای مهدی شریعتی، پژوهشگر متون فلسفه اسلامی در قم، تصحیح و دو بار انتشار یافته است: بار نخست، در قم (۱۴۱۵ قمری) و اخیراً در بیروت (۱۴۲۵ قمری). این تصحیح، جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی را پس از انتشار نوبت نخست به خود اختصاص داده است. دکتر لامیر ابتدا بر پایه چاپ نخست، متن را به انگلیسی ترجمه کرده است و پس از آگاهی از چاپ دوم، تغییرات و ارجاعات را بر پایه هر دو چاپ قرار داده است. ارجاعات چاپ قم با نشانه (Q) از شماره (۱۰۱-۴۵) و چاپ بیروت با نشانه (B) از شماره (۱۰۳-۴۵) آمده است. در این بخش، پانوشتهای بسیاری قرار دارند که خواننده را با پژوهش‌های امروزی و ریشه‌های تاریخی اصطلاحات متن در آثار ارسطو و مفسران یونانی وی و نیز آثار اندیشمندان اسلامی پیش از صدرالدین شیرازی آگاه می‌گرداند. در موارد گوناگونی، پانوشته‌ها بیشتر حجم یک صفحه را به خود اختصاص داده‌اند (برای نمونه بنگرید به صص ۱۷۱-۱۷۶-۱۶۵-۱۶۴-۱۵۲-۱۳۵). در پایان این بخش، مترجم، پیوستی را در باب چگونگی و چرایی ترجمه اصطلاح «لازم» و دشواری‌های که وی با آن روبرو بوده است، افزوده است.

بخش سوم، شامل کتابنامه؛ فرهنگ اصطلاحات: عربی-انگلیسی، انگلیسی-عربی، یونانی-انگلیسی، انگلیسی-یونانی، یونانی-عربی، عربی-یونانی، پارسی-انگلیسی، انگلیسی-پارسی؛ نمایه نقل‌قول‌های عربی، پارسی و یونانی (این نمایه در آثار انتشار یافته به پارسی متداول نیست)، نمایه موضوعی و نمایه نام‌ها پایان‌بخش کتاب هستند.

دکتر لامیر با بهره‌گیری از منابع اصلی به یونانی، لاتینی، عربی و پارسی از پژوهش‌های امروزی به انگلیسی، فرانسوی و آلمانی نیز استفاده کرده است. یادآوری می‌شود که وی بیشتر رساله دکتری خود را با عنوان فارابی و نظریه قیاس ارسطویی: نظریه یونانی و عمل اسلامی در ۱۹۹۴ میلادی به صورت کتاب در انتشارات بریل به چاپ رسانده است.

امید است این کتاب پژوهشگران قلمروی فلسفه اسلامی را از نظر چگونگی بهره‌گیری شیوه امروزی در معرفی منابع اصلی فلسفه اسلامی یاری‌رسان باشد. ●

محمد جواد اسماعیلی

ترجمه رساله در تصور و تصدیق ملاصدرا به انگلیسی

CONCEPTION AND BELIEF IN
SADR AL-DIN SHIRAZI,
AL-RESALA FI L-TASAWWUR WA-
L-TASDIQ,
INTRODUCTION, TRANSLATION
AND COMMENTARY BY JOEP
LAMEER,
Iranian Institute of Philosophy,
Tehran, 2006